

0 5 2 6

A Magyar Hírlap hétfői melléklete
2018. május 26.
Szerkesztette: Petán Péter
Művészeti vezető: Salát Zalán Péter

S z ü r k e f é n y

Robert Browning: Élet a szerelemben

Menekvés?
Tőlem?
Mit ér?!
Míg én vagyok én s te vagy te; míg
Ketten vagyunk a világban, én
A szerelmes és te a kőkemény.
Egyik üldöz, a másik fut s búvik.
Már félek, az életem kudarc.
Valóban, mint egy végzet, olyan;
És bárhogy igyekszem hasztalan;
De mi kár, ha vesztes e földi harc?
Csak torna ez, ideget edzeni!
Szárítsd fel könnyed, ugorj, kacagj,
Ha elestél, újra kezdeni:
E hajsza az Élet, ennyi csak!
Még egyszer villantson szeme rám
Egy sugarat ebbe a ködbe, s én
Ha összedől remény-palotám,
Újra épitem! bár szökevény
Örökké s
Hűtlen
A Cél!

(Babits Mihály fordítása)

Művész Páholy

**„A tiszta fotográfia lényege az objektív látvány kiszakításában,
a tér-idő metszetek megőrzésében keresendő”**

Elhajló képszélek

Élet-Mű címmel jelent meg a Balázs Béla-díjas Benkő Imre fotóművészről szóló album az MMA Kiadónál. Az életutat bemutató kötet szerzője Palotai János. A mű kapcsán Benkő Imrével sorozatairól, utazásairól és eddigi életútjáról beszélgettünk.

– A magyar fotográfia története nagyon gazdag: elég talán Kertész, Brassai, Capa vagy Munkácsi nevét említeni, akik világhírűek lettek. Meg tud küzdeni ezzel az örökséggel egy ma élő magyar fotográfus?

– Valóban nagyon jó fotósaink voltak, azonban nemcsak azok között, akik a két világháború között emigráltak, de azok között is, akik itthon maradtak, csak ők kevésbé váltak

ismertté. A napokban Pekingben tartottam előadást, és épp erről az örökségről is beszéltem. A fotográfia ugyanakkor nagyon fiatal műfaj, és még mindig küzd, hogy megkapja azt az elismerést, amit megérdemel.

– Van olyan, akit mesterének tekint?

– Nagy öröm volt számomra az ezerkilencszáznolcvanas évek elején, amikor André Kertész hazalátogatott, és találkozhattam vele a Fotóművész-szövetségben és a vigadóbeli kiállításán, mint ahogy az is, hogy amikor fiatalon elkezdtem fotográfiával foglalkozni, a háború utáni nagy generációhoz tartozó olyan kiválóságok voltak a pályán, mint Korniss Péter, Féner Tamás, Hemző Károly vagy Friedmann Endre...

– Ön miért lett fotós?

– A véletlennek köszönhetően. Bár Kispes-ten születtem, a háború után apám vegyész-ként a bakonyi bauxitbányánál kapott állást. A Bakonyban nem fényképeztünk, amikor azonban érettségi után visszakérültem Pestre, a rokonaimnál laktam albérletben. Egy nap a családi ház udvarán fényképezni kezdtük egymást. Amikor előhívták a képeket, elkezdett érdekelni a dolog, és a pénzt, amit addig egy versenykerékpárra gyűjtöttem, végül egy Altix kispépre költöttem. Az első tekerceimet egy fotószakkör laborjába vittem, ahol egy lelkes fiatalember megmutatta, hogyan kell előhívni a filmet. Öt évig amatőrként tanfolyamokon, könyvekből is-

merkedtem a fényképezéssel, ezalatt elkezdtem kisebb díjakat nyerni, például a Fővárosi Művelődési Ház pályázatain. Aztán ezerkilencszázhatvannyolcban megnyertem az Országos Ifjúsági Kiállítás fődíját. A zsűriben benne volt az MTI fotóigazgatója. Neki köszönhetően ismeretlenül behívtak a távirati irodába, ahol letesztelték, mit tudok. Szerencsém volt, így hát élesben folytathattam. Nekem eszembe nem jutott volna, hogy hivatásosként fényképezzek. Itt azonban egy rövid gyakornokoskodás után egyre komolyabb feladatokat kaptam, közben elvégeztem az újságíró-iskolát.

Folytatás az I. oldalról

– Melyik az első olyan képe, amelyet már az életmű részének tekint?

– A könyv előkészítésekor nehéz volt választani, hogy mi kerüljön be az első képeim közül. Már a kezdetektől az emberábrázolás érdekelt elsősorban, az egyik első sorozatom cigarettázó kamaszokról szólt, ebből a sorozatból bekerült két fotó. Egy másik korai kép az épülő József Attila lakótelep vasbeton elemeiről készült, ekkor a vizuális formák ábrázolásával ismerkedtem. Csak később vált fontossá számomra az ember és környezetének, tárgyi világnak együttes bemutatása, a hiteles korlenyomatok készítése.

– Főleg embereket fényképez, ráadásul közletről. Hogyan éri el, hogy a modelljei természetesen viselkedjenek, hogy odaengedjék?

– Előbb teleobjektívvel dolgoztam, később a dokumentarista hatásra törekedve nagylátószögűvel közelítettem a modellekhez, szó szerint közelebb kerültem az emberekhez. Akár egy pszichológus, megérzem, miként fognak viselkedni. Néha elég, ha a kamerát mozgatom, és az arra adott reakcióból megsejtem, mik a lehetőségeim. Egyértelmű recept nincsen – annyi bizonyos, nem rúgom be az ajtót, embereket fényképezni csak kitartó figyelemmel, empátiával lehet.

– Olvasható öntől egy mondat a Magyar Fotográfusok Háza – Mai Manó Ház blogján, amelyben arra emlékezik, hogy ezerkilencszázhetvenhétben készített nagylátószögű objektívvel egy képet, amelynek köszönhetően „megnyílt a tér”, és utána érzett rá arra a szemléletre, amely Cartier-Bressont és Koudelkát is jellemzi. Melyik kép volt ez?

– A mostani kötetben külön oldalon szerepel ez a fotó. Előtte, a hetvenes években már több olyan, dokumentarista megközelítésű felvételt készítettem, amelyen nagy terek láthatók, és ott a film szelét jelző keret. Ez a kép Balmazújvárosban készült, a fotóművész alkotótáborból éppen indultunk a Hortobágy környékére fényképezni. Hajnalban találkoztunk egy lakodalomról érkező mulató csoporttal, akik táncoltak, miközben a zenészek felmáztak a fára, és ott játszottak. Később Kusturica filmjeiben lehetett hasonlót látni. A képen a fára mászó zenészek, a háttérben lovas kocsi halad el, apró emberfigurák láthatók – elég sok vizuális információt sikerült belesűríteni egyetlen képkockába. A jó képet szerintem ugyanis újra és újra meg lehet nézni, és az ember mindig fel tud fedezni rajta valamit. Ezzel a szemlélettel ellentétben az amatőr fotóklubokban egykor addig vagdosták a képet, míg végül nem maradt rajta semmi.

– Viszonylag közismert, hogy Török László A család című képével World Press díjat nyert ezerkilencszázhetvenkettőben, a díjból azonban nagy botrány lett a távirati irodánál, ahol dolgozott. Ön is nyert, ráadásul kétszer is, hetvenötben és hetvennyolcban. Nem érte retorzió?

– Ha lehet ezt mondani, sokkal ártatlanabb képekkel nyertem, balerinákat fotóztam, nem a színpadon, hanem a próbatermekben. Az alkotófolyamat érdekelt, az, hogy hogyan válik valaki küzdelmes évek után táncossá. Fényképeztem Köllő Miklóst és pantomimtársulatát, valamint Markó Ivánkat Győrben. A World Pressen először egy táncképpel nyertem aranyérmet, ezüstérmet pedig egy operaházi balerináról készült képpel – akkor még nem szőnyegen táncoltak, a lába alatt szó szerint látszanak a világot jelentő deszkák és azok fa erezete, második alkalommal pedig egy behunyott szemű balettnövendékről készült fotóm kapta meg az első díjat.

– Több fotóesszéalbuma jelent meg. Rend szerint kiemelik az ózdi sorozatát, a város acélművében évtizedekig fényképezett. Mit keresett fotósként ebben a témában?

– A korra jellemző témát kerestem ebben is, mint ahogy a Szigeten, amit szintén évtizedeken keresztül fotóztam. Ugyanígy Budapestet vagy a világban tett utazásaimat. A való világ vizuális értelmezése érdekelt, tulajdonképpen szubjektív tér-idő lenyomatokat készítek anélkül, hogy utólag manipulálnám a képet. Szerintem a tiszta fotográfia lényege az objektív látvány kiszakításában, a tér-idő metszetek megőrzésében keresendő. Mint ahogy Atget és Lartigue is ezen a módon dokumentálta a korabeli Párizst, s csak később fedezték fel egyedi, visszahozhatatlan képeik értékét. Egy korszak a képekben marad meg. Ezért nem mindegy, hogy ezek a képek milyenek.

– Említette a Budapest-képeket. Van olyan kerület, ahol szívesebben fotóz?

– A nyolcvanas években olykor kiválasztottam magamnak egy-egy kerületet, és visszajártam hetekig, de elsősorban a zsúfolt, belvárosi részek érdekelnék, hiszen a kihalt utcán nehéz embert fényképezni. Nemcsak Pesten, de a világban is ezt keresem, van egy metropolisz-sorozatam. Fényképeztem Kalkuttában, New Yorkban, Havannában, mindenhol az emberi létezés sokféleségét kutatom.

– Ismert sorozata a HORIZON, ez egy speciális fényképezőgéppel készült, amely száztíz fokos látószöveget ad. Miként talált rá erre a fényképezőgépre, és mivel ad többet, mint más gép?

– Ebben a gépben, amelynél félkörben fut le a zár, az a különleges, hogy formálja a teret: ha például lefényképezek egy villamost, annak a közepe „nagy” lesz a képen, a két széle meg „kicsi”. Nem egy képet készítettem ezzel a Szigeten, ahol a nagyszínpad előtti embertengeren is látszik, hogy a kép két széle elhajlik. Ugyanakkor nehéz vele dolgozni, mert a keresőben nem ugyanazt látom, mint ami majd a képre kerül. Ki kellett tapasztalni. Egy idő után egyre jobban éreztem a gépet, és egyre inkább meg tudtam vele nyitni a nagy tereket. Sokat használtam Indiában, amikor a Gangesz partján embereket fényképeztem, vagy amint említettem, a Szigeten.

– Ez filmes gép. A többi képét is hagyományos fényképezőgéppel készíti?

– Igen. Amit digitálissal fényképezek, azt nem állítom ki.

– Miért?

– Hosszú sorozatokat csinállok, és ezeket valaminek össze kell tartania. Nálam ez az összetartó erő a „szürke fény” – az egyik fotóesszé címé is ez volt. Az emberi arcok belső csendjét figyelem, legjobban fekete-fehér filmre készült fotókon tudom megmutatni, ezzel elérhető, hogy legyenek szemek az arcon – a digitális gép más világot ad.

– Említette, hogy nemrég Kínában tartott előadást. Milyen rendezvényen?

– A Magyar Művészeti Akadémia viszonozta a kínai művészdelegáció tavalyi budapesti bemutatkozását. Pekingben a Today Art Museumban a képző-, ipar- és népművészek alkotásaiból nyílt kiállítás, és utána a konferencián a képzőművészet, a népzene-kutatás mellett én a fotográfiáról tartottam vetített képes előadást. Nem ez volt az első utam Kínába, az elmúlt években egy öt-hat fős fotós csapattal a Selyemút tükrében címmel különféle tartományokat járunk be, tavaly eljutottunk Észak-Tibetbe (Kanszu tartomány), előtte Fudzsiánba, Szecsuanba. Fiatalon, nyolcvannegyben már tölthettem egy hónapot Pekingben, amikor az MTI hazalátogató tudósítója helyett fotósként kiküldtek. Akkor még mindenki kerékpárral járt, ma kétszer négy-öt sávós, autókkal teli körgyűrű van a város körül, tíz darab.

– Huszonöt éve fotózza a Szigetet. A harmadik generáció arcait fényképezi. Hogy látja, mennyit változott a kor a Sziget tükrében negyedszázad alatt?

– Az elején diákok és punkok voltak kint, az egész rendezvény szellős volt, laza, ahogy azonban a társadalom kezdett átalakulni, úgy plázásodott az egész, megjelentek a multicégek, egyre több lett a reklám és a látogató. Az elején még meg lehetett különböztetni az embereket a zenei stílusok szerint, ma már nem. Globalizálódott az egész. Tavaly, a huszonötödik évfordulón a Capa Központban volt egy jubileumi kiállításom a szigetes képekből.

– Jelenleg min dolgozik?

– Júliusban újra Kínába utazom, a képeimből szeptemberben lesz egyéni kiállításom Pesterzsébeten, ezen felül a budapesti sorozathoz is folyamatosan hozzáadok. Most, hogy elkészült a monográfiaalbumom, átgondolom, újrafogalmazom a terveimet.

– Mit keres a külföldi útjain fotográfusként?

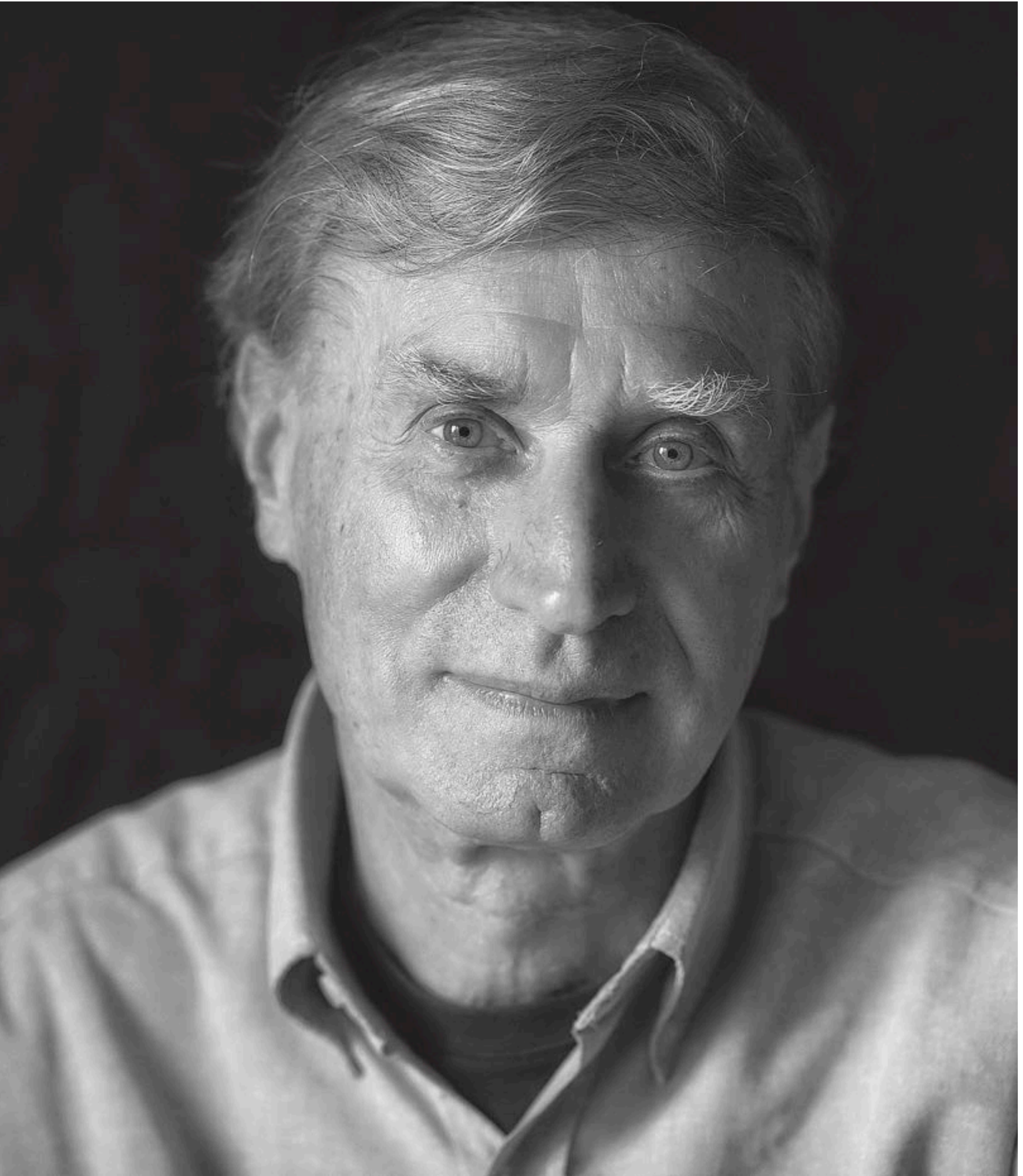
– Azt, hogy az adott populáció életében miként jelenik meg a kor. Akár csak a háttérben látható reklámok formájában. Vagy Észak-Koreában a mindenhol látható személyi kultusz formájában. Számomra a fényképezés egy tanulmányút, a világ megértése...

Péntek Orsolya

Művész páholy rovatunk az MMA támogatásával készült

„Egyértelmű recept nincsen

C S

Benkő Imre: Az emberi arcok belső csendjét figyelem
Fotó: Hegedüs Róbert

*– annyi bizonyos, hogy nem rúgom be az ajtót, embereket fényképezni
csak kitartó figyelemmel, empátiával lehet”*

Oh, az ecset nagy szónok!

Jan Matejko: Báthory István Pszkov alatt
(olaj, vászon, 322x545 cm, jelenleg a varsói királyi várban látható, Budapesten kiállítva 1872-ben és 1938-ban)

Forrás: Wikipedia

A Vasárnapi Ujság 1873. decemberi vonatkozó cikkének tudomása szerint II. Sándor cár savanyú megdöbbenését fejezte ki a fenti, most címként kiemelt mondattal, amikor meglátta Jan Matejko monumentális festményét, amely Báthory István lengyel király és erdélyi fejedelem alakját ábrázolja a Pszkov alatti táborában, ahol az oroszokkal vívott győztes háborúja után fogadta a „rettenetesként” ismert IV. Iván bojárjainak alázatos hódolatát. „E képet csak lengyel festhette” – tette hozzá morgolódva.

A krakkói képzőművészeti iskola tekintélyes rektora, a Ferenc József-rend, a francia Becsületrend, a IX. Pius-rend lovagja, a müncheni akadémia és a római pápa aranyérmese, Krakkó, Lemberg, Stanislawów, Przemysl, és Stryj díszpolgára, a lengyel történelmi festészet legnagyobb alakja, a magyar Munkácsy és Zichy kortársának 1872-ben készült festményét kis híján megvásárolta a magyar állam, ám a döntéshozók szűkmarkúsága miatt erre nem került sor.

Keleti Gusztáv, a Budapesti Szemle 1873. évi kiadásának a képzőművészettel foglalkozó fejezetében keserűen ki is jelenti, hogy ez a hozzáállás „nemcsak a múzeumi gyarapodást veszélyeztette, hanem a művészeti ízlés fejlődésének és az európai látókörnek rovására is ment”. Nyolc évvel később mégis vásároltunk a művésztől képet, szintén magyar vonatkozású alkotást, amely az 1444 no-

vemberében vívott várnai csatában, a lengyel és magyar király, a Jagelló-házi I. Ulászló (a lengyeleknél Władysław III Warneńczyk) tragikus halálát ábrázolja. A festmény jelenleg a Szépművészeti Múzeum gyűjteményében található. Műveinek fametszetes reprodukcióit pedig nagy számban őrzi a Szabó Ervin Könyvtár.

Matejko is vendégeskedett Magyarországon, ám családi kapcsolatai ezt negyedszázaddal megelőzték: két idősebb fivére, Edmund és Zygmunt a krakkói egyetem hallgatói voltak, amikor elhatározták, átszöknek hozzánk, a szabadságharcot támogatni. Zygmunt aztán Görgey Ármint különítményében szolgálva hősi halált halt, Edmund pedig magához véve öccse papírjait, később Bem seregében harcolt. Ezután évekig elesett fivére nevében élt, részt vett az oroszok elleni 1863-as felkelésben, ezért börtönbüntetést kapott, szabadsága után Galíciában telepedett le.

Minderről és a lengyel historizmus legnagyobb művészeinek még számos más, Magyarországhoz kötődő vonatkozásáról, világhírű festményeinek hazánkban történt bemutatkozásairól olvashatunk egy reneszánsz ember – a történet, művelődés- és művészet-történet, zenész és zeneszerző, magyar és lengyel tudós testületek megbecsült tagja –, Petneki Áron május elején, az Aeramentum Kiadónál megjelent, cikkünkkel megegyező című, gazda-

gon illusztrált könyvében, amely a lengyel-magyar kapcsolatoknak szentelt Felczak Könyvek sorozatban kapott helyet. A szerző bevezetőjében hangsúlyozza: a lengyel-magyar kapcsolatok megismerése tekintetében fontos, hogy ne ragadjunk le a szokásos sztereotípiáknál, amelyek a Szent Hedvigre, Báthoryra, Bem apóra, a lengyel menekültek 1939-es befogadására és 1956-ra való hivatkozásokon kívül nem igazán emlegetnek mást. Ugyanakkor az ezeréves közös múlt folyamatos, számtalan szálal szövődött át, ismertebb vagy szinte névtelen szereplőinek száma pedig légió – írja Petneki. S műve summázatában megállapítja: a lengyel történelem nagy eseményeinek nem illusztrálásával, hanem vizionálásával a jövőndőbe vetett hitet erősítette, ami rendkívül fontos volt a 19. század lengyelsége számára, hiszen a szomszédos nagyhatalmak – Oroszország, Poroszország és a Habsburg Monarchia – által három részre szabdaltságot és megszállást országonként tartotta a szabadság reményét.

Matejkót sem rendjellel, sem művészetét értékelő éremmel nem tüntették ki a magyarok, Petneki Áron könyve azonban megérdemelt emlékművet állít a festőnek, hiszen – műveinek hatása révén – hosszú ideig jelen volt hazánkban, s bizonyos mértékben ma is jelen van kulturális örökségünkben.

Szalai Attila

Válogatás Jókai Mór elbeszéléseiből

„Rohanok egyedül határtalan síkon, sötétlő fellegek között”

A remete hagyománya

(6.)

Ilyen látások kísértének meg álmaimban. De az ébrenlét semmivel sem jobb.

Óh, hányszor látogat meg ez a fekete kép, e néma száj, e beszéd arc, e titkos sejtelem, melynek emberi ajk még nem mondta ki nevét.

Olykor éjnek éjén fölver álmaimból, hogy megmutassa az égen ama vérfoltokat, miket kívülem senki nem lát, dúlt arcokat, kik engemet ismernek, de kiket én nem ismerek, – mély örvénynyílásokat a földben, miknek ingó szélén állok.

Egy tengersizem van az erdők mélyében, sötétzöld, ki nem apadó, fenéktelen tó, mely mindig síma, soha hulláma nincs. Ha olykor a sziklapartról e tóba letekintek, iszonyú arc tekint rám vissza onnét ijesztő rémtekintettel, kuszáltak hajai, de arca vonásai még kuszáltabbak, szemei, mint a léleklátóé. Naponkint elmegyek ez arcot megnézni, s mikor meglátam azt, rohanva futok el onnan ismét, hogy utol ne érjen... Saját arcom visszfénye az.

Néha úgy érzem, mintha látatlan ajk lehelné legszorosab közlő hideg sóhajtást arcomra, oly hideget, hogy szívem megáll bele, vagy el nem vonható titkos ujj mutat rám, felém fordulva, bárhova kerüljek, s kísérve, mint a mágnes az éjszakot, hogy lelkem rángatózdik

bele, mint a kígyó levágott farka, mely naplementig életben marad.

Majd mintha repülnék. Rohanok egyedül határtalan síkon, sötétlő fellegek között, hol már csillag sem jár, hol a világnak vége van, s kezdődik az örökké tartó semmi. Onnét ismét a földre hullok...

Vad, gyötrő sejtelem, mit látogatsz meg annyiszor?

XIII.

Halál, halál...

Egy idő óta szüntelen a halál eszméi bántanak.

Tán érezi lelkem közeledtét e szomorú angyalnak.

Olykor önkénytelen megborzadok, azt mondják, hogy ilyenkor a halál ugorja át az embert, amint számítja főrelőre a tizenharadikat. Ha tudnám, mily sorba vagyunk nála fölírva?

*

Egykor egy szép leányt láttam halottan feküdni. Milyen mosolygó volt rajt a halál képe. A halál képe. A halál képe nyájas kép.

Ki félné arcodat, óh megnyugtató anyala az emberiségnek? – Akit te megölsz, nem sír többé. Örökre megpihen. Védője vagy te az üldözöttnek, terajtd túl nem üldöz ember embert. Rövid fájdalom előz meg, ez a fájdalom is az életé. Határidon belől nincs szenvedés, csak boldog álmak, – hosszú, csöndes álmak...

*

S mi volna abban rossz?

Oly szép hazában lakni, mint az ég? Angyalok énekét hallani, s azt, kit lelkünk szeret, ölelni elválástalanul, örökké. Kéz kézben körülrepdesni a csillagokat, s jötteteknek édes emlékre nyugtatni le gond nem ismerő fejünket. És azt a kéjt, mit érez az emberi lélek, midőn az első csókban lelkének másik felét magához szítja, örökké édesen élvezni ott. És hinni és meg nem csalatni. Nem vonatni a föld felé semmi fájdalom súlyától.

Mi volna abban rossz?

*

Szomorú ország a halottaké.

Kik ide sorba temetve vannak, mily gazdagok lehetnek egykor! Hogy ragyogott rajtuk arany és drágakő és a büszkeség arca! Mily

nagyra lehetek zsellérhatalmukkal, s kölcsönvett lelki erejükben milyen elbizottak. Koldusok most, egyik oly hideg, mint a másik.

Éjfélleken bús szél keletkezik, mely fölveri a holtak álmait, magukra terítik halotti lepedőjüket, s mennek búval, bánattal bejárni a világot, melyből ki vannak zárva. Bezörgetnek a házak ablakain, melyekben egykor laktanak; az ágyat, melyben feküdtek, fölkeresik; az asztalról, melynél életükben ültek, fölszedik a rajt feledt morzsákat, s kik porrá omlának, azoknak hamvait a szél ragadja fel, s mint nehéz sírbolti leheletet, végigfújja az alvótermeken...

Ember, vigadj! ki tudja, meddig élsz. A halál után nincsen vigalom!...

*

Ezek voltak a mizantróp utolsó sorai. Könyv nélkül tanultam meg azokat, bár most felejteni tudnám!

Az embert önkeze teszi legszerencsétlenebbé, s ki valaha e gondolatra rájött, hogy minden szenvedést emberi kéz, emberi fő teremte, e fájdalomtól ki nem gyógyul soha.

Vége

0 5 2 6